



Fig. 4

TOEKOMSTPLANNEN

En wat nu? Voorlopig is de gemeente van Elst geholpen met een klein houten Zwitsers noodkerkje, maar het ligt in de bedoeling de grote kerk weer in z'n oude luister te herbouwen en de toren te restaureren. Onder de nieuwe betonnen kerkvloet zullen dan de thans aan 't licht gekomen Romeinse cultuuroverblijfselen (o.a. ook de gevonden zandstenen zuilen, bewerkte korinthische kapitelen en de fraaie fris-beschilderde fresco's) als in een museum worden ondergebracht.

Wellicht zal ook het vroegere kerkhof rond de kerk nog ontgraven worden, waarbij men verwacht, nog meerdere oude cultusgebouwen van de Romeinen aan 't licht te kunnen brengen. Hun tempels waren namelijk meestal omgeven met een hof, waarbinnen zich verschillende andere heiligdommen bevonden. Wie weet, wat hier in de naaste toekomst nog te voorschijn komt!

Van dit alles wil men 'n soort openlucht-museum maken, opdat ook het nageslacht kennis kan nemen van een oude, vergane cultuur. Zal het dan eens zó zijn, dat wanneer de Elstenaar op Zondagmorgen ter kerke gaat, hij door de resten van het heidendom zal wandelen, om daar waar eens de oude goden werden aangeropen, te gaan luisteren naar de verkondiging van Gods verlossende genade in Jezus Christus?

Best mogelijk, doch voorlopig is dit nog toekomstmuziek. Maar dit staat vast, dat de stenen in Elst een duidelijke taal spreken. Zij zijn de stomme verkondigers van Gods wonderlijke weg met Zijn kerk: van afgodstempel, via Rooms-Katholiek bedehuis tot Protestants Godsgebouw. Hier zwijgt de mens en luistert hij, eerbiedig naar deze eeuwenoude geschiedenis. Gods woord houdt tóch stand. Tot in eeuwigheid!

H. LOURENSE

Het ANTWOORD

Jan Harmsen tracht een wat zachter plekje te vinden in het oude fietszadeltje waarop hij zit. Hoe heeft hij het soms uren achtereen op dit stuk vergane glorie volgehouden?

Enfin, het rijdt. Vraag maar niet hoe!

Och, vraag eigenlijk maar helemaal niets.

Heel het leven is één grote onbeantwoorde vraag tegenwoordig.

Jan Harmsen trapt verder.

Knersend en krakend en rammelend, als een drie-maal versleten Ford, kruipt het oude damesfietsje onder hem over de weg.

Als hij zijn eigen fiets maar durfde gebruiken! Wat was dit tochtje dan anders dan een plezier-ritje!

Z'n eigen fiets!

Goed opgeborgen onder de vloer van de huiskamer, netjes ingevet, dicht bij wat koper en wat tinnen prullaria, en bij de radio, die er ook wel niet beter op worden zal.

Vorlopig zal zij daar wel moeten blijven ook. Want als hij er mee op de weg durfde verschijnen, hij kon haar zeker groeten.

Heeft het voor enkele weken niet een haar ge-

scheeld, of hij was dit oude vehikel nog aan zo'n gesjochten uniformjas kwijt geweest?

Op het kruispunt van de Stadhouderslaan en de Boschweg stond een kolos van een kerel, een grote koperen plaat op de borst, met „Feldgendarmery” erop. Die loenste naar z'n ijzeren rossinant, wenkte.

Afstappen!

't Was dat de voorband twee grote lappen had, waardoor hier en daar bovendien de ingewanden nog zichtbaar waren, maar anders..... Weg fiets, of hoe je zo iets dan nog noemen wilt!

Kom, doortrappen.

't Is anders een eind!

Vroeger was je blij met een klant, al was het dan ook een aan het andere eind van het dorp. Maar nu een tocht van drie en een halve kilometer, en dat op „surrogaat”, 't is haast niet te doen.

Ach, wat een geklets!

Niet te doen?

En veertien dagen geleden dan?

„Jan,” zei Toos, z'n vrouw, op die Maandagmorgen. „Jan, 'k heb nog voor drie dagen eten in huis. En Donderdag mag je de IJssel niet meer over.”

„Dan zal ik er op uit moeten,” wilde Jan zeggen,

Maar Cor, de oudste van de twee meisjes, was ben voor.

„Dan gaan we morgen maar direct op stap. Niet vader!”

Zo was het ook gebeurd.

Honderd en tien kilometer, wel uitgeteld, was de afstand die ze toen in acht uur tijds ruim hadden afgelegd. Op „surrogaat!”

En wat waren ze blij geweest, met de „anti-spijkers”. Niks geen gezeur met kapotte banden, zoals vorige keren.

En nou drie-en-een-halve-kilometer niet te doen? Dwaasheid!

Wat zal die oude mevrouw van Schoorl toch eigenlijk hebben?

Anders somt ze altijd de karweitjes die gedaan moeten worden één voor één op. Vroeger, toen de telefoon nog ten dienste stond, was je een klein kwartier kwijt, om van haar een boodschap aan te nemen. En nou enkel een briefje, met „Wilt u even aankomen?” erop. Natuurlijk, wil je dat. Maar als dat mens er nou maar gelijk bijgezet had, wat er gebeuren moest, dan had dat een tweede tocht uitgespaard. Zo'n groot karwei zal het niet zijn! En tweemaal zo'n eind, bij de kleine portie's eten van tegenwoordig, 't valt toch heus niet mee...

Een tocht over de IJssel was verder en zwaarder, vast. Maar als je daar 's morgens aan begon kon je er van verzekerd zijn, 's avonds verzadigd, ja meer dan dat zelfs, naar bed te gaan, of in het hooi of stroo te kruipen.

Zo royaal is het thuis nu eenmaal niet.

Enfin, vooruit maar. Hier schuin het bos door, dat scheelt ook een paar honderd meter. Kijk, het topgeveltje van het huis is van hier te zien. Zeker een paar bomen gevallen deze winter.

Het toegangshek staat open.

Vreemd, geen gewoonte bij de van Schoorls.

Jan stapt af, loopt met de fiets aan de hand het tuinpad op.

De jongejuffrouw fietst altijd het hek door, om het huis heen naar de schuur. Maar dat past geen dienstwillige dienaar.

Jan drukt, ouder gewoonte op het belknopje.

Geen geluid.

Ach nee, natuurlijk niet. Geen stroom.

Dan maar wat gebungeld met de klep van de brievenbus.

Enig gerucht binnen, sloffende voetstappen in de hal, de deur draait langzaam open.

„O, Harmsen, 't Is goed dat je gekomen bent. Kom binnen.”

Jan stapt de hal in, de zware voordeur valt dicht.

„Ga maar naar binnen, 't is te koud om hier te staan praten.”

De tochtdeur zwaait open, zoekt weer dicht, en achter de oude dame aan, stapt Jan het salon binnen.

Een oud potkacheltje troont midden in het vertrek, op een roestige plaat met een grof papier eronder ter bescherming van het Smyrna. Dennenblokken liggen in de schoorsteen opgestapeld, een smeulend vuurtje tracht zich het leven te rekken aan wat drijfnat hout.

„Kijk eens, Harmsen, ik heb je maar even hier laten komen, om af te spreken. Ik had wel op kunnen schrijven wat er gebeuren moet, maar je kunt zelf beter beoordelen of het nodig is. Ik ben

maar alleen, tegenwoordig. M'n dochter is naar het Noorden getrokken voor enkele weken, op voedsel uit. Tot nu toe heb ik geen enkel bericht van haar gehad. Ik kijk nou elke dag uit, of ze nog niet terugkomt. Ik kan niet zo heel lang meer wachten, want in deze omstandigheden dient er op korte termijn raad geschaft. Mare.....” De oude dame zwijgt even. Harmsen gaat wat verzitten. Hij weet zich niet veel houding te geven. Wat moet hij zeggen, op zulke ontboezemingen? Als je nu onder je gelijke zit, nou ja. Maar hier?

„Och ja, daar wilde ik het eigenlijk niet over hebben,” vervolgt mevrouw van Schoorl, na enkele ogenblikken. „De keukendeur sluit niet goed, ziet u. Dat vind ik wel wat naar, vooral 's avonds als het buiten zo stil is, en 's nachts. En dan nog de ramen van de zijkamer, daar kan ik de sluiting haast niet op krijgen. Wil je eens even gaan kijken?”

„Goed mevrouw.”

Wat opgelucht stapt Jan de kamer uit, voor de inspectie.

't Is gauw bekeken.

„k Zal even wat gereedschap moeten halen, mevrouw,” zegt hij, als hij weer in de salon terug is.

„Ja, doe dat maar. Je kunt nog wel even gaan zitten, want het is nog een hele tocht voor je. Ik kan je niets aanbieden. Ik heb niets meer in huis.”

„Och neen, mevrouw, ik ga maar weer. Anders kom ik voor de middag niet klaar met het karweitje.”

Even later fietst Jan weer langs het smalle paadje tussen de bomen door, dan de lange lanen langs naar huis terug.

Wat zo'n mens toch bezielt, om je dat eind twee maal te laten rijden. Zelf zegt ze het!

Hij snapt het niet, hoe hij er ook over piekert.

Vroeger was ze altijd behoorlijk uitgerekend en op de penning. Niet lastig of vervelend, dat nou direct niet. Maar toch..... 't Is anders altijd een beste klant geweest, en goed van betalen. Maar precies. Nou ja, dat is het ergste niet.

Maar waarom hem dan nou een keer voor niks te laten komen? En dan zo uitdrukkelijk te zeggen, dat ze hem geen koffie kan aanbieden. Dat kan toch haast geen mens op het ogenblik..... Och ze wordt een dagje ouder, en daardoor mogelijk wat zeurig. Misschien zit ze wat in zorg over haar dochter. Die zal anders niet in zeven sloten tegelijk lopen.

„k Ga gelijk weer weg hoor,” roept Jan door de keukendeur aan zijn vrouw, die hem heeft zien komen.

Met het gereedschapbakje op de bagagedrager, fietst hij even later dezelfde weg.

't Lijkt wel, of mevrouw van Schoorl naar hem heeft staan uitkijken! Want als hij, met het bakje onder de arm, op de voordeur aanstapt, draait deze open, voor hij kans krijgt om aan de brievenbus te klepperen.

„Je bent gauw terug, Harmsen. Je geeft je toch niet te veel? Een mens moet tegenwoordig maar wat kalmer aandoen. De rantsoenen zijn er niet naar, om hard te werken.”

„Nou, ik heb gelukkig nog geen klagen, mevrouw,” haast Jan zich te zeggen. De klanten moeten niet gaan denken, dat hij z'n werk niet meer aan kan!

„Dan ben je een benijdenswaardig mens, Harmsen.”

Voor Jan een antwoord op deze ietwat scherpe opmerking gevonden heeft klappt de salondeur achter mevrouw dicht.

Jan loopt naar de keukendeur en tikt de pennen uit de scharnieren. Daarna tilt hij de deur uit haar plaats en zet haar tegen de kozijnpost. Zoekt naar een stuk gereedschap in zijn bakje.

Een benijdenswaardig mens!

Nogal ja.

Of zou daar een andere bedoeling achter zitten? Ze heeft meer van die vreemde gezegden, vanmorgen: 't Is waar, van wat door de distributie wordt verstrekt, kan geen enkel mens ook maar een dag leven. Maar zo erg zal het hier toch nog niet zijn?

Kom, aan het werk. Anders is het vast voor twaalf uur niet klaar. Is het, doordat hij nu steeds maar over het broodvraagstuk staat te piekeren, of voelt hij werkelijk zijn maag al?

Vanmorgen heeft hij nog vijf boterhammen gehad! Wel niet zoveel als vroeger, maar toch nog tamelijk voor deze tijd.

Toch zal hij blij zijn, als hij voor z'n bordje soep zit, dat weer de middagpot zal vormen. Soep, die Toos de laatste tijd tweemaal per dag weet klaar te maken van... Ja waarvan? Wat erwtenmeel, wat roggebloem, een paar aardappelen, en wat gedroogde groenten of iets dergelijks. Nou ja, opschieten maar.

Het werk is klaar. Jan kijkt op z'n horloge.

Kwart voor twaalf.

Gauw weg!

Vreemd, de oude dame is helemaal niet wezen kijken, naar zijn werk. Hij zal haar moeten gaan zeggen, dat de zaak in orde is.

Eerst het bakje gereedschap maar wegbrengen, naar de fiets. Mogelijk komt ze buiten, als ze de deur hoort gaan.

Misgerekend.

Het bakje staat al vastgebonden op de bagagedrager, maar mevrouw vertoont zich niet.

Ja, dan het maar even vertellen.

Een tikje op de deur van het salon.

„Binnen.”

Jan opent de deur, stapt binnen.

Mevrouw zit op de punt van een stoel, de arm op de tafel geleund. Niet veel houding, voor deze anders zo deftige dame, denkt Jan.

„k Heb alles in orde, mevrouw. Is er misschien nog iets?”

„Nee, Harmsen, niet dat ik weet, op het ogenblik. Ga even zitten.”

Jan neemt plaats op de aangewezen stoel.

„Ik was daar zo even wat heftig tegen je, maar je moet me dat nu maar niet aanrekenen, Harmsen!”

„Och nee, mevrouw, natuurlijk niet, ik e...”

Ja, wat moet je daar meer op zeggen?

Z'n verwarring schijnt niet op te vallen.

„'t Is werkelijk, zoals ik je vanmorgen al zei, ik kan je geen kopje drinken aan bieden. Ik heb zelf niets meer.”

Stilte.

Welk antwoord moet je daarop geven?

„Nee, mevrouw, 't is zuinigjes aan tegenwoordig.”

„Als er dan zuinigjes aan nog maar wat is, Harmsen.”

Het bloed vliegt Jan naar het hoofd.

Zou dat oude mens misschien niet meer hebben om van te leven? Zou ze hem hebben laten komen om hem dat te vertellen, van morgen al, in de hoop, dat hij haar helpen kon?

En hij heeft dat niet begrepen.

Stommerd die hij is!

Natuurlijk is het zo. Haar dochter is immers al weken weg, op voedsel uit, zoals ze zei! Maar dan moet hij.....

Ja wat?

Jan weet het niet.

Hij kijkt naar de oude dame voor hem.

Ze heeft het hoofd afgewend, en staart door het raam, de verlaten laan af.....

En ziet hij het goed, pinkt ze een traan weg?

Plotseling wendt ze het hoofd naar Jan toe.

„k Heb m'n nood God en de mensen bekend gemaakt, Harmsen, maar er schijnt geen uitkomst te zijn. Gisteravond heb ik het laatste sneedje brood dat ik nog had opgegeten. Ik heb niets meer.

Weet jij soms een adres, waar ik iets krijgen kan? Ik wil het graag betalen.”

„Maar mevrouw,” steunt Jan.

Hij moet dit alles even verwerken. Zoiets heeft hij niet verwacht. Hoe is het mogelijk!

Wacht eens...

„Helpt het I.K.O. niet, mevrouw?”

„Twee maal per week een warme maaltijd. Meer kunnen ze ook niet doen. Er zijn er zoveel!”

Weer stilte.

„k Heb van kennissen drie weken geleden een maaltje aardappelen gekregen. 'k Ben er zuinig mee geweest. Maar 't is ook op. En ik durf er niet weer aankloppen. Ik ben zoiets ook niet gewoon, Harmsen.”

Zeg hier nou eens wat, Jan.

Troost hier nou eens.

Geef deze wankelende nou eens wat steun.

Jan is geen man van woorden.

Wat te zeggen, bij zoveel nood?

„Mevrouw,” z'n stem komt langzaam, als uit de verte, „ik beloof u, ik zal m'n uiterste best doen, geloof dat maar. Ik heb dit niet geweten, ik.....”

„Ach ja, Harmsen ik geloof het wel. Ik heb me wat te veel laten gaan, denk ik.”

De oude dame schijnt iets van haar vroegere fierheid terug gevonden te hebben.

„Ik ben ook zowat ten einde raad. En zovelen hebben me al hetzelfde beloofd.....”

Nu trillen er duidelijk een paar tranen in de oude ietwat bleke ogen.

„Ik zal moeten dragen, wat God me te dragen geeft, als het moet, ook het zwaarste... Als ik daar dan maar kracht voor krijg...”

„Ik dank je wel voor je woorden. Harmsen.”

Jan staat weer buiten, fietst even later naar huis.

Dat hij dat deze morgen niet direct begrepen heeft!

Ze was toch duidelijk genoeg in haar woorden. Veel vertrouwen scheen mevrouw niet in hem te stellen.

Geen wonder ook, als iemand je zo slecht verstaat!

Maar ja, je kunt iemand van stand toch niet als je gelijke behandelen?

Gauw naar huis. Wat zal Toos hiervan zeggen?

: Treft niet erg.

Juffrouw Maat, de naaste buur, maakt een praatje in de keuken. Corrie komt juist van de andere kant binnen.

: Kan niet schelen. 't Moet er meteen maar uit.

„Zeg Toos, moet je eens horen. 'k Ben vanmorgen bij mevrouw van Schoorl geweest, zoals je weet. Nou, ...”

Volgt een kort verslag.

Juffrouw Maat is al in de richting van de buitendeur gemitreerd, maar blijft weifelend, met de deurkruk in de hand, staan.

„'t Is toch vreselijk. Wat denk je te doen?”

„Nou, ik dacht zo, een kannetje soep, om maar direct voor iets te zorgen. Ze heeft vandaag nog niets gehad. En dan, ja, zeg jij het maar. Een beetje aardappelen en wat meel?”

'k Wil me niet bemoeien, met dingen die me niet aangaan, maar nu ik het toch toevallig hoor, ik kan misschien ook nog wel wat missen. 'k Zal het even met m'n man bepraten.”

„'t Kan toch wel, Toos. We hebben toch nog wel wat te missen he?”

„Natuurlijk. Het moet toch zeker. Denk eens, hoezeer wij zelf hierin gezegend zijn. 'k Zou geen rustig ogenblik meer hebben, als wij hier niets deden. Ik kan 't niet anders zien, dan dat God dit op onze weg plaatst. 't Valt anders niet mee, om wat bij zo'n deftigheid te gaan brengen.”

„Wel, laat Corrie het doen. Die heeft toch wel eens geholpen bij de uitdeling van het I.K.O.!”

„O, ik wil het graag brengen, moe. 'k Zal 't wel zo zeggen, dat mevrouw niet weet van wie het komt.”

„Best, laten we het dan maar eerst klaarmaken. Anders heb ik toch geen rust.”

Als Harmsen het pakje gereed heeft, om het op de fiets te binden, komt juffrouw Maat ook met een pakje, van gelijke grootte aan.

„Veel hebben we ook niet, buurman, maar me man zegt: „'t Is toch zaliger te geven, ... Je weet dat wel.” En tegen Corrie vervolgt ze: „Geen namen noemen, hoor!”

Als de kleine groep om de tafel zit, om de dampende soep, komt de oudste terug.

„Ik kan het niet helpen, maar mevrouw herkende me. 'k Ben er wel eens een rekening in de bus wezen stoppen. Nou en toen kon ik toch niet zo maar gaan staan liegen. Ik moest u heel hartelijk bedanken, en u moet maar zeggen, hoeveel de kos-

JACOB IN BETHEL

*Ach, toen de nacht kwam en het stergelronker
de nacht doorvonkte met haar trillend licht
is hij vermoeid de aarde toegezonden
en sloot de ogen in vertwijfling dicht.*

*Rondom hem stond de nacht; vol angstgeluiden
was het met grauwe steen bezaaide veld
en in de wrange geur der wilde kruiden
wist hij zijn smart door smarten vergezeld.*

*Toen heeft de slaap in wonderzoet erbarmen
zacht over zijn moe lichaam uitgebreid
de donkre vleuglen van vergetelheid
en hield hem als een moeder in haar armen.*

*Hij droomde van een ladder, engelen en licht
en God als Vriend voor tijd en eeuwigheid.*

M. H. RIJNSBURGER

ten zijn. 'k Heb wel gezegd, dat niet alles van ons afkomstig was. Dat is eerlijk!”

„Ach ja, ik heb daar niet zo gauw aan gedacht. We zullen er verder maar niet meer over praten.

Ik kan nog niet begrijpen, dat ik vanmorgen de zaak niet gauwer door had.”

Veertien dagen later ontvangt Harmsen een klein briefje uit het „Zonneke”, waarin staat: „.....voor de pakjes, die me werkelijk het leven gered hebben. Ik heb God gedankt, dat Hij zulke mensen naar me toe gestuurd heeft. Maar de grootste zorg heeft Hij nu geheel van me weggenomen. M'n dochter is thuis gekomen. Ze heeft van alles meegebracht, zoveel ze maar op haar fiets kon laden. 't Is wel geen overvloed, waarin we nu verkeren, maar indien u of de andere goede gever of geefster soms in ongelegenheid bent gekomen, door de hulp aan mij geboden, kom dan maar even aan. Dan kan er wel iets af. Met dat heerlijke wittebrood erbij, zullen we nu wel door de moeilijkste tijd heen zijn. We weten niet, hoe we dankbaar genoeg leven zullen.....”